

Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunnan tilannekuva v. 2020–2021

Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunta on laatinut tilannekuvan toimialansa tutkintojen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta. Työelämätoimikuntien tehtäviin kuuluu tuottaa vuosittain tietoa ammatillisen koulutuksen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta omalla toimialallaan (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017). Tätä tehtävää varten työelämätoimikunnilla on ollut käytössään seuranta-, arviointi- ja palautetietoa muun muassa Opetushallinnon tilasto-, ohjaus- ja säätelypalvelusta ja kansallisesta KOSKI-tietovarannosta.

Vuoden 2020 suoritustiedot on annettu toimikuntien käyttöön vuoden 2021 keväällä. Tämän ajankohdan jälkeen KOSKI-dataan tehdyt oppilaitosten tekemät mahdolliset korjaukset eivät näy tässä tilannekuvassa. Sama koskee vuoden 2021 suorituspäämien tilastotietoja, jotka on poimittu KOSKI-tietokannasta 2022 alkuvuodesta. Tarkistettavat suorituspäämät julkaistaan myöhemmin Opetushallinnon tilastopalvelussa Vipunen.fi -sivustolla.

Tilannekuvassa käytetyt tiedot on poimittu KOSKI-tietokannasta suoraan siinä muodossa kuin oppilaitokset ovat ne ilmoittaneet. Tilastot voivat sisältää puutteellisia tai virheellisiä tietoja. Esimerkiksi teknisistä syistä johtuen, kaikki oppilaitosten omiin opintohallintojärjestelmiin kirjatut tiedot eivät ole siirtyneet KOSKI-tietokantaan oikein, jolloin tieto tilastoituu ”ei tietoa”/”ei ilmoitettu” -kohtien alle.

Lähdemateriaalina on ollut esimerkiksi toimikuntien vierailukäyntiraportit, oikaisupyynnöt ja lausunnot.

Tutkintojen ja tutkinnon osien suorituspäämät

Tutkinto ja osaamisala	koko tutkinto 2020	tutkinnon osa 2020	koko tutkinto 2021	tutkinnon osa 2021
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	243	2528	313	2021
Ympäristöalan osaamisala	63		79	
Luontoalan osaamisala	176		219	
Porotalouden osaamisala	7		14	
Ei tietoa			1	
Luontoalan ammattitutkinto	264	1356	318	1668
Erä ja luonto-opastuksen osaamisala	194		250	
Luonnontuotealan osaamisala	28		45	
Riistatalouden osaamisala	25		10	
Ei tietoa	17		13	
Luontoalan erikoisammattitutkinto	1	9	7	55
Luonnontuotealan osaamisala				
Luontokartoituksen osaamisala	1		7	
Ympäristöalan ammattitutkinto	61	224	49	181
Vesihuollon osaamisala	28		40	
Ympäristöhuollon osaamisala	33		9	
Jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljetuksen osaamisala				

Tutkinto ja osaamisala	koko tutkinto 2020	tutkinnon osa 2020	koko tutkinto 2021	tutkinnon osa 2021
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	187	926	213	855
Laatu-, ympäristö- ja turvallisuusjohtamisen osaamisala	27		22	
Ympäristökasvatuksen osaamisala	92		140	
Jätehuollon osaamisala	14		12	
Resurssitehokkuuden osaamisala	27		22	
Viemäri- ja putkistohuollon sekä teollisuuspuhdistuksen osaamisala	1			
Vesihuollon osaamisala	26		17	
Kalatalouden perustutkinto	16	111	21	160
Kalatalouden ammattitutkinto	14	69	25	163
Vesiviljelyn osaamisala			1	
Ammattikalastuksen osaamisala				
Kalastusopastuksen osaamisala	14		23	
Kalanjalostuksen osaamisala			1	
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	0	1	5	19
Porotalouden ammattitutkinto	3	21	3	12
Yhteensä	789	5245	954	5134

* Tiedot poimittu alkuvuodesta 2021 (vuoden 2020 tietojen osalta) ja alkuvuodesta 2022 (vuoden 2021 tietojen osalta), eikä tietoja ole päivitetty näiden ajankohtien jälkeen. Tutkinnon osien suoritukset eivät sisällä paikallisina ilmoitettuja tutkinnon osia. Siirtymäajalla olevat tutkinnot eivät näy ko. taulukossa eivätkä sisällä taulukossa oleviin määriin.

Pohdintoja

Tutkintojen ja tutkinnon osien määrien kehitys

Kalatalouden ammattitutkinto: vuonna 2018 voimaan tulleiden perusteiden jälkeen tutkintomäärät kasvaneet, joskin määrät ovat pieniä.

Luontoalan ammattitutkinto: vuonna 2018 tulleiden uusien tutkintoperusteiden jälkeen voimakas kasvu. Kasvu on erä- ja luonto-opastuksen osaamisalalla. Huomioiden sekä siirtymäajalla että voimassa olevat tutkinnot/osaamisalat, kasvua on noin 20 prosenttia. Tämä selittynee aktiivisten koulutuksen järjestäjien määrän lisääntymisellä. Ihmisten kiinnostus luontoa ja luonnossa työskentelyä kohtaan tuntuu kasvaneen viime vuosina.

Ympäristöalan ammattitutkinto: vuonna 2020 voimaan tulleiden uusien tutkinnon perusteiden jälkeen vesihuollon ja ympäristöhuollon tutkintoja on suoritettu 2020, joskin suorituspäämäärät ovat pieniä.

Selkeästi luonto- ja ympäristöalan perustutkinnoista, Luontoalan ammattitutkinnoista ja ympäristöalan erikoisammattitutkinnoista löytyy erittäin suosittuja osaamisaloja. Vastaavasti kalatalouden ammatti- ja erikoisammattitutkintoja suoritetaan vähän. Samoin porotalouteen liittyviä tutkintoja.

Vastaavasti järjestämisluvun omaavia ja aktiivisia järjestäjiä on luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon sekä luontoalan ammattitutkinnon osalta paljon. Kalatalouden perustutkinnon osalta järjestämislupa on 38 koulutuksen järjestäjällä, mutta heistä aktiivisia on vain kolme.

Verrattaessa toteutuneita tutkintojen suorituksia tavoitteisiin, ero on suuri. Suurimmillaan toteutuneiden tutkintojen määrä on noin 30 prosenttia tavoitteesta (koko tutkinnon osalta). Olisi mielenkiintoista selvittää, mistä tutkinnon suorittamisen kesken jääminen johtuu. Onko kyse kokonaan keskeyttäneistä vai ovatko siirtyneet tekemään vain tutkinnon osia.

Siirtymäajalla olevien tutkintojen suorituksia ei ole mukana luvuissa, mutta näiden suorituskäärät ovat hyvin pieniä (26 tutkintoa vuonna 2020 ja 17 tutkintoa vuonna 2021).

Marginaalisesti suoritettut tutkinnot ja osaamisalat

Tutkinnot:

Kalatalouden erikoisammattitutkinto (0 suoritusta 2020; 3 suoritusta 1–6/2021), Luontoalan erikoisammattitutkinto (1 suoritus 2020; 0 suoritusta 1–9/2021), myös koko kalatalouden ammattitutkinnon suorittaneiden osuus oli 2020 vain alle 2 % kaikista tutkinnoista 2020.

Luontoalan erikoisammattitutkinnon luonnontuotealan osaamisalaan tutkintoon valmistavaa koulutusta ei ole järjestetty missään oppilaitoksessa, mutta huhtikuussa 2022 ensimmäinen koulutus on käynnistynyt, joten tulevana vuosina tilanne muuttunee tältä osin. Luontokartoituksen osaamisalalta on yksi tutkinto 2020.

Osaamisalat:

Porotalouden, kalavesien hoidon, luontokartoituksen sekä viemäri ja putkistohuollon osaamisaloilta on vain yksittäisiä suorituksia (1–8 suoritusta vuosina 2020–2021).

Ammattikalastuksen, jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljetuksen sekä elinkeinokalastuksen osaamisaloilta ei ole ollenkaan suorituksia.

Porotalous on pieni ja sekä alueellisesti että tuotannollisesti lainsäädännöllä rajoitettu elinkeino. Siksi elinkeinon harjoittajien määrän eikä siis myöskään tutkintojen suorituskäärän voidakaan odottaa kasvavan. Porotalous on kuitenkin aluetaloudellisesti ja kulttuurisesti erittäin merkittävä elinkeino, ja koulutus ja tutkintojen järjestäminen sen vuoksi perusteltua.

Ympäristöalan tutkinnot ovat uusia, eivät ole ehtineet tulla tutuiksi. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osaamisaloissa on päällekkäisyyttä.

Tutkintojen järjestäminen

Aktiiviset koulutuksen järjestäjät / järjestämisluvut

Tutkinto	Järjestämisluvut	Aktiiviset järjestäjät 2020–2021
Kalatalouden AT	9	5
Kalatalouden EAT	2	1
Kalatalouden PT	38	3
Luonto- ja ympäristöalan PT	40	29
Luontoalan AT	25	23
Luontoalan EAT	6	3
Porotalouden AT	2	1
Ympäristöalan AT***	14	7
Ympäristöalan EAT	5	3

***voimaan 1.1.2020

** aktiivisuus määritellään sillä, onko koulutuksen järjestäjältä/oppilaitokselta kirjautunut tutkintojen tai tutkinnon osien suorituksia joko 2020 tai 2021 vuonna toimikunnalle toimitetun KOSKI-datan perusteella.*

Tiedot poimittu alkuvuodesta 2021 (vuoden 2020 osalta) ja alkuvuodesta 2022 (vuoden 2021 osalta), eikä tietoja ole päivitetty näiden ajankohtien jälkeen.

Pohdintoja

Muutokset tutkintojen järjestämislupien määrässä

Kalatalouden ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa yksi uusi järjestämislupa, luontoalan ammattitutkinnoissa neljä uutta lupaa ja ympäristöalan ammattitutkinnoissa kaksi uutta lupaa.

Tutkintojen / tutkinnon osien suoritusten jakautuminen koulutuksen järjestäjien välillä (järjestäjien nimiä ei mainita)

Kalatalouden ammattitutkinto: jakautuu pääosin kolmelle järjestäjälle, jotka sijaitsevat eri puolilla Suomea.

Kalatalouden erikoisammattitutkinto: yksi koulutuksen järjestäjä.

Luontoalan ammattitutkinto ja luonto- ja ympäristöalan perustutkinto: jakautuu kattavasti ympäri Suomea.

Luontoalan erikoisammattitutkinto: jakautuu kolmelle järjestäjälle, jotka sijaitsevat eri puolilla Suomea.

Porotalouden ammattitutkinto: yksi järjestäjä.

Ympäristöalan ammattitutkinto: kuusi järjestäjä, joista yksi merkittävästi muita suurempi.

Ympäristöalan erikoisammattitutkinto: kaksi järjestäjää, joista toisella 866 suoritusta ja toisella kolme.

Tutkintojen järjestämisen kattavuus maantieteellisesti ja kielellisesti

Toimialan tutkinnoista suoritettu 97 prosenttia suomen kielellä.

Näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laatu

Näyttöjen suorituspaikan jakautuminen

Ympäristöalan tutkinnoissa näyttöpaikat ovat pääsääntöisesti työpaikalla. Luontoalan tutkinnoissa oppilaitoksen osuus näyttöpaikoista on 30–50 prosenttia. Esimerkiksi luontoalan ammattitutkinnoissa on tutkinnon osa, joka on oppilaitoksessa järjestettäväksi soveltuva.

Amispalautteen keskiarvo näytöstä (päättökysely)

Keskiarvopalaute näytöistä on yleisesti ottaen erittäin hyvä, yli 4,5. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman palaute on yleisesti myös yli 4.

** Arviointiasteikko 1–5, jossa (5) täysin samaa mieltä, (4) jokseenkin samaa mieltä, (3) osin samaa osin eri mieltä, (2) jokseenkin eri mieltä, (1) täysin eri mieltä*

Työelämäpalaute

Palaute on ollut yleisesti ottaen hyvää, keskiarvo yli 4. Vastaajien määrä on ollut 415.

Pohdintoja

Kaksikantaisuuden toteutuminen osaamisen arvioinnissa

Pääasiassa kaksikantaisuus toteutuu hyvin, etenkin ammattitutkinnoissa. Toki kahden opettajan arvioimia näyttöjä toteutetaan etenkin perustutkintotasolla oppilaitosympäristössä vielä melko löyhin perustein.

Luontoalan tutkinnossa kaksi opettajaa arvioijina osuus on 20 prosenttia.

Kalatalouden perustutkinto, luonto- ja ympäristöalan perustutkinnot, porotalouden ammattitutkinto: kahden opetusalan arvioijan osuus yli 30 prosenttia. Porotaloudessa jääviys asettaa haasteita työelämän arvioijan saamiseksi.

Perustelut oppilaitoksissa järjestettävälle näytölle

Osalla oppilaitoksista on työelämää vastaavia ympäristöjä mm. kalankäsittelylaitos, joissa näyttöjä on mahdollista toteuttaa työelämää vastaavasti. Näissäkin tilanteissa tulee varmistaa kaksikantainen arviointi.

Näyttöympäristöt ja niiden soveltuvuus osaamisen osoittamiseen

Ei ole tullut ilmi sellaisia ongelmia, etteikö osaamista pystyttäisi kunnolla osoittamaan.

Luontoalalla luonto itsessään luo vaihtelevia sääolosuhteita näyttöjen suorittamiseen ja niitä oppilaitosten on katsottu mahdollisimman hyvin tasapuolistavan.

Yleistyksen oikaisupyyntöistä

Työelämätoimikunnalle ei ole tullut yhtään oikaisupyyntöä.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien tilanne

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat on pääsääntöisesti kaikilla ajan tasalla ja laadittuina.

Kirjavuutta löytyy käytettävyydestä; osalla koulutuksen järjestäjistä suunnitelmat on tehty samalla kaavalla kaikkien tutkintojen osalta ja ne on laadittu yleisellä tasolla – muutamilla oppilaitoksilla suunnitelmat on aidosti laadittu arjen työkaluiksi, jonka mallin toivoisi yleistyvän.

Työelämätoimikunta on saanut kahdeksan ministeriön lausuntopyyntöä osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista. Näistä viiteen toimikunta on antanut puoltavan lausunnon.

Henkilökohtaistamisen toteutuminen käytännössä

Päätökyselyssä keskiarvo on yli 4 henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan liittyen. Ei muita erityisiä havaintoja.

Hyvät käytännöt

Ei ole mainittavia havaintoja.

Millaisia yleistettäviä havaintoja on tehty

Vierailukäyntejä on tehty vuonna 2020 neljä ja pidetty yksi oppilaitosten edustajien välinen yhteistyöpäivä. Vuonna 2021 on tehty kolme vierailua. Perustutkinnoissa painottuu enemmän oppilaitosympäristössä tehdyt näytöt. Ammattitutkinnoissa (etenkin luontoalan ammattitutkinto) tutkinnon perusteet mahdollistavat luontevien työelämänäyttöjen toteutuksen.

Kehittämiskohteet järjestäjien toiminnassa

Näyttöympäristöt etenkin perustutkinnoissa olisi hyvä saada enemmän aitoon työelämäympäristöön. Lisäksi työelämän edustaja tulee saada mukaan oppilaitoksissa perustellusta syystä järjestettyihin näyttöihin ja arviointeihin.

Tutkintojen perusteiden toimivuus

Pohdintoja

Valinnaisuuden toteutuminen tutkintojen suorittamisessa

Tilastojen valossa valinnaisuus toteutuu hyvin.

Kokemukset tutkinnon perusteiden toimivuudesta

Ammattitutkinnoissa (etenkin luontoalan ammattitutkinto) tutkinnon perusteet mahdollistavat luontevien työelämänäyttöjen toteutuksen.

Luonto- ja ympäristöalan uusi perustutkinto: haasteita ympäristöhuoltajan osaamisalan koulutukseen hakeutuvien vähäisessä määrässä

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto: Vierailukäynnillä esiin tulleita asioita:

- Kaikille pakollinen tutkinnonosa on liian laaja ja vaatii pilkkomista.
- Pakollisesta tutkinnonosasta voisi viedä osaamisvaatimuksia alakohtaisin tutkinnonosiin.
- Myös alakohtainen pakollinen tutkinnonosa luonto-ohjaajien osalta olisi hyvä jakaa kahteen tai kolmeen osaan, nyt sen osaamispistemäärä on liian pieni vaadittavaan osaamiseen nähden.
- Koulutuksen järjestäjä oli pettynyt siihen, että uudesta luonto- ja ympäristöalan perustutkinnosta on pudonnut pois ympäristöneuvojan osaan liittyvä sisältö. Koulutuksen järjestäjä näkee, että vastaavasta sisällöstä olisi hyötyä työllistymisessä heidän toiminta-alueellaan.

Luontoalan ammattitutkinto: Vierailukäynneillä esiin tulleita asioita:

- Tutkinnon perusteet nähdään toimivina. Työelämäedustajilta tuli selkeästi toive, että tutkinnon perusteissa painotettaisiin enemmän oppaan opastus- ja vuorovaikutustaitoja. Ne ovat tärkeimmät taidot työelämän kannalta.
- Englanninkielisille järjestämisluville olisi tarvetta.